

Foto: Dan Materna, MAFFRA

Děti v exekuci. Kvůli vlastním rodičům

Problém zadlužených dětí politiky moc nezajímal. „Je to věc, na níž se nedají získat hlasy ve volbách ani se na ní nedají vydělat peníze,“ říká oceněná advokátka.

Ivana Faryová
vedoucí pražské přílohy MF DNES

Jejich dospělý život ještě nezačal a už jsou v exekuci. Rodiče za ně nezaplátli odpad nebo jízdenku do školy. Od dětí, které nemají nic, exekutoři vymáhají desetitisíce. Když na to advokátka Alena Vlachová přišla, začala pomáhat zadluženým dětem z dětských domovů. „Kupodivu všechny, které jsem zastupovala, poctivě jezdily do školy. A ty nejpoctivější měly dluhy největší, protože revizor je chytil nejvícekrát. Od jednoho chlapce exekutor vymáhal více než sto tisíc, přitom dítě nemělo ani jednu absenci ve škole,“ říká advokátka, která za svůj projekt získala cenu Pro bono v soutěži Právník roku.

Děti v exekuci... Nevěděla jsem, že je něco takového možné. Já také ne. Nikdy mě to ani nenapadlo. Ale když jsem zjistila, že problém existuje a nikoho moc nezajímá, že zákon dělá z dětí dlužníky už okamžikem narození, pustila jsem se do toho.

Jak jste to zjistila?

V časopise jsem si přečetla dopis čtenářky, která psala, že děti z dětských

domovů mají dluhy na poplatcích za odpad. Byla to ředitelka domova v Boskovicích. Říkala jsem si, že to je nesmysl, někdo se spletl. Úředník si něco špatně vyložil a omyl dluh vymáhá na dětech. Ředitelce jsem nabídla, že dětem pomůžu. Ovšem když jsem si přečetla zákon o místních poplatcích, zjistila jsem, že omyl byl na mé straně. Zákon totiž říká, že „poplatníkem je každá fyzická osoba s trvalým pobytem v obci, která svou vyhláškou stanovila tento poplatek“. Byl to prostě legislativní zmetek, který dělal téměř ze všech dětí poplatníky, a tedy dlužníky už okamžikem jejich narození. Tento paušální poplatek totiž využívá k placení nákladů za komunální odpad drtivá většina měst a obcí.

Zákon věk neřešil...

Nerozlišoval zletilé a nezletilé, poplatníkem bylo klidně dvouleté dítě, a pokud za ně rodiče nezaplátli, obec vydala platební výměr na jméno dítěte a vymáhala to na něm. Tento zákon byl v rozporu s ústavním pořádkem a zejména s mezinárodní Úmluvou o právech dítěte.

Ústavní soud vám dal za pravdu a o původním znění zákona řekl, že je v rozporu s ústavou. Vám se ale těsně předtím podařilo přesvědčit poslance, aby zákon upravili.

Dá se to tak říct. Tak dlouho jsem s tím poslance obtěžovala, až se to v roce 2015 podařilo vyřešit novelou, která zavedla jednoduché pravidlo, že za děti platí rodiče, neboli že pokud je poplatník nezletilý, vyměří se místní poplatek jeho zákonnému zástupci.

Zastupujete pouze děti, které skončily v domovech? Když se k vám dostane jiný případ, odmítnete ho?

Pokud mě osloví rodiče, kteří mají své děti v péči a přitom jejich děti mají dluhy, musím je odmítnout. Vycházím z toho, že za děti mají platit rodiče. Byl zde legislativní zmetek, ale ten se napravil. Všechny dětské dluhy, které jsem řešila, způsobili rodiče. Když řádně fungují, jejich děti dluhy nemají. Rodiče za ně platí poplatky za odpad, kupují jim průkazku na MHD, neuzavírají jejich jménem smlouvy na služby s mobilním operátorem, za které pak neplatí. Takže když se na mě obrátí rodiče, že jsou v exekuci a že ta hrozí i jejich dětem, protože za ně neplatili poplatky, odpovídám: Běžte a zaplatte za své děti, je to vaše povinnost. Pomáhám jen dětem, o které se doma nestarali, nedostaly třeba ani najíst a skončily v domově nebo u pěstounů.

Přibývá dětí zadlužených rodiči?

Vycházím jen z toho, kolik mám případů. Řeším dva hlavní typy dluhů, které děti mají, a to jsou dluhy za odpad, které byly jedním z problémů, ale díky tomu, že se mi podařilo docílit novely zákona o místních poplatcích, od roku 2016 už nově zadlužené děti nepřibývají. Mám už jen pár starších případů, jen občas ještě nějaký přibude.

Problém tedy zůstává hlavně s jízdami načerno ve veřejné dopravě?

To je druhá největší příčina dětských dluhů a těžko jich asi bude ubývat. Problém se vyhrotil, když roku 2001 začala fungovat soukromí exekutoři. Nemám proti nim nic, chápu, že jsou po-

třeba. Jsou odměňováni určitým procentem z toho, co vymohou, ale zároveň je stanovena minimální částka, kterou exekutor může dostat. Ale zatímco u velkých dluhů je to minimum ve srovnání s jejich výší zanedbatelné, když se aplikuje na dluh ve výši tisíc korun za pokutu, náklady řízení mnohonásobně převyšují výši dluhu. A v tom je problém. Pohledávky od dopravních podniků začaly vykupovat vymahačské firmy. Ve chvíli, kdy se na každou tisícovku pokuty nabalí patnáctinásobně vyšší odměny advokátů a exekutorů, už nejde o původních pár korun za jízdenku ani o tisícikorunovou pokutu pro dopravní podnik, ale o ty mnohonásobně vyšší náklady řízení.

Takže člověk kvůli několika jízdám načerno je v exekuci hned na prahu dospělosti. To ovšem může znamenat, že se z toho hned tak nedostane a bude od začátku lavírovat na okraji společnosti.

To určitě ano. I člověk z fungující rodiny, když má v 18 nebo 19 letech odejít z domova a starat se sám o sebe, ví, jak je to těžké. Přitom ale stále žije s jistotou, že se má v nejhorsším případě kam vrátit. Ale děti z dětských domovů musí jednoho dne odejít, nemají nic kromě kufry s osobními věcmi a trochu peněz do začátku. Musí si najít bydlení a práci, na což se je snaží připravit, ale na všechno je připravit nelze. Navíc většinou nemají nějaké skvělé vzdělání, takže často dělají málo kvalifikovanou a špatně placenou práci. A když jim přijde první mzda, sebere jim ji exekutor kvůli tomu, že když jim bylo osm devět let, jely do školy načerno, protože nedostaly od rodičů peníze na jízdenku. To musí být něco tak demotivujícího... Tímto způsobem si společnost jen vytváří možné problémové lidi, kteří by jinak mohli normálně fungovat.

Jaké nejvyšší dluhy děti mají?

Pro ně je moc vysoký i dvacetitisícový dluh, natož když jde o šedesát, sto a více tisíc. Řešila jsem třeba případ tří sester, které než se dostaly do domova, jezdily do školy načerno autobusem, protože jejich matka s nimi bydlela daleko od školy a peníze na jízdné jim nedávala. Párkrát je chytil revizor a exekutor pak od každé z nich vymáhal šedesát až osmdesát tisíc.

Jak dlouho trvá, než se vám podaří jim pomoci?

U poplatků za odpad se mi jen výjimečně stalo, že hned na mé první podání opravného prostředku obecní úřad zareagoval tak, že zrušil platební výměr kvůli nezaplaceným popelním. Já úředníkům říkám, že udělali chybu. Když to tak ale dělají už mnoho let a já

ALENA VLACHOVÁ

najednou přijdu s tím, že to bylo špatně, v rozporu s ústavou i Úmluvou o právech dítěte a Listinou základních práv a svobod, je to pro mnoho z nich těžko akceptovatelné. Mysleli si, že to dělali správně, a brání postoj. Někdy úřad trvá na svém, i když argumentuji rozhodnutím Nejvyššího správního soudu i Ústavního soudu. Takže podávám odvolání, pak žalobu ve správním soudnictví a pak třeba ještě kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu. U pokut za jízdy načerno se musím propracovat přes soudy dvou stupňů až k Ústavnímu soudu. Trvá to třeba tři roky, než vyřeším jeden dluh. A těch případů běželo paralelně třeba dvacet nebo třicet.

Svého času vymáhaná částka za jednu jízdu načerno přesáhla i dvacetinásobek dluhu, dnes už snad tak vysoká není.

Typický případ, který řeším, je dluh ve výši 1 006 korun, kde šest korun je cena dětské jízdenky v Plzni a tisíc korun pokuta za jízdu načerno. Nejprve probíhá takzvané nalézací řízení, kde se dopravní podnik nechával zastupovat advokátem, kterému náleží náhrada nákladů řízení. Po vydání rozsudku nebo platebního rozkazu se zahájilo exekuční řízení. Dopravní podnik byl opět zastoupen advokátem a další náklady a odměna náleží exekutorovi. V roce 2000, kdy ještě nebyli soudní exekutoři, byly náklady za nalézací i vykonávací řízení asi čtyři tisíce, tedy čtyřnásobek původního dluhu. Roku 2001 začali fungovat exekutoři, kteří si berou svou odměnu, navíc se zvýšila odměna advokáta. K tomu se ještě připočítává DPH a další malá částka za soudní poplatky. Od roku 2001 se tedy celkové náklady řízení, které se nabalily na původní tisícikorunový dluh, zvedly ze čtyř tisíc na třináct. K největšímu skokovému nárůstu došlo v roce 2006, kdy se znovu zvýšily odměny pro advokáty na zhruba deset tisíc a pro exekutory na asi sedm tisíc. Náklady tehdy narostly na 21 tisíc, to vše za dluh šest korun za jízdenku a tisíc korun za pokutu. Až v roce 2012 náklady řízení poprvé klesly a od té doby ještě několikrát, ale pořád jsou pro daný modelový příklad kolem devíti tisíc.

Když jsme u peněz - co vás motivuje dětem pomáhat? Nepředpokládám, že by vám platily.

Veškeré náklady nese naše kancelář. Mě prostě u těch odpadů hrozí naštváno, že přímo stát svým zákonem dělá z dětí dlužníky už od chvíle jejich narození. Nechtěla jsem to tak nechat.

Jak dlouho trvalo, než díky vaší iniciativě schválili poslanci novelu?

Tři roky. Měla jsem naivní dojem, že problém je jasný a novela nemůže nikomu vadit. Obec by o žádné peníze nepřišla, šlo jen o to, říct, že neplatí dítě, ale rodiče. Myslela jsem si, že je to jedno i z hlediska pravicové nebo levicové politiky, vždyť se pomáhá dětem. Ale dlouho to poslance nijak zvlášť nezajímalo. Týká se to jen dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí a to možná ani nejsou voliči, o které by někdo stál. Jde o věc, na které se nedají získat hlasy ve volbách ani se na ní nedají vydělat žádné peníze.

Kolik máte klientů?

Za pět let mám 60 oddlužených dětí, které celkem dlužily více než milion korun. Stále ještě řeším asi dvacet dalších zadlužených dětí.

Přibývají?

Občas se někdo ozve. Loni se mi podařilo dohodnout s plzeňským dopravním podnikem, že budou dětem z domovů černé jízdy z minulosti promíjet. To mi ubralo hodně práce. Je to úspora času a energie na obou stranách. Nemusíme se tahat po soudech.

Jak dlouho chcete v projektu pokračovat?

Byla bych ráda, kdybych už neměla žádné klienty a mohla skončit. Ale zatím to tak nevypadá. Vadí mi to systematicky. Zastupuji pár dětí, ale jsou tisíce jiných, jimž nepomůže nikdo, a stát v tom nic nedělá. Problém s místními poplatky existoval 14 let. Kdybych neprotlačila novelu, možná by dosud žádná nebyla. To samé jsou jízdy načerno. Problémy s těmito dluhy mají děti už spoustu let, ale nikdo zatím nepřišel s účinnou snahou o řešení.

Advokátka

Alena Vlachová je advokátkou a partnerkou pražské advokátní kanceláře VEPŘEK CASKA VLACHOVÁ, zároveň působí jako mediátorka. Na Univerzitě Karlově vystudovala Matematicko-fyzikální fakultu a Právníckou fakultu. Specializuje se na obchodní, občanské a pracovní právo. Před pěti lety vytvořila projekt Děti bez dluhů, který pomáhá zadluženým dětem z dětských domovů. Za tuto svou práci letos získala titul Právník roku 2017 v kategorii Pro bono.